

NÂMİK PAŞA

(1804-1892)

Osmanlı devlet adamı.

İstanbul'da doğdu. Aslen Konyalı bir aileye mensuptur. Babası Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyün'dan Halil Râmiz Efendi, annesi Rifat Hanım'dır. On dört yaşından itibaren Dîvân-ı Hümâyün Kalemi'ne mü-lâzım olarak devam etmeye başladı. Çeşitli dinî ilimlerin yanı sıra Arapça ve Farsça tahsil etti. Yeni oluşturulan Tercüme Odası'nın (1821) en başarılı mensupları içinde yer aldı, tercüman Bulgarzâde Yahyâ Efendi ve diğer hocalardan Fransızca öğrendi. Bu dile âşinalığı sebebiyle hızla yükseldi. 1826'da Osmanlı-Rus temsilcileri arasında Akkırman'da yapılan görüşmelerde Fransızca tercümanı sıfatıyla bulundu. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye teşkilâtı için seraskerliğin talebi üzerine Fransızca'dan çeşitli eserlerin ve tâlimatnâmelerin çevrilmesi işinde görevlendirildi. Tercüme faaliyetinde ve teknik tabirlerin oluşturulmasındaki başarısından ötürü II. Mahmud tarafından alay emniğine tayin edilerek askerî sınıfa dahil oldu (1827).

Edirne Antlaşması'nın imzalanmasının (14 Eylül 1829) ardından Rusya'nın devlet düzeni ve ordusunun teşkilâtı hakkında bilgi almak üzere Petersburg'a askerî ataşe olarak gönderilen Nâmık Paşa buradan döndükten sonra miralay oldu ve başında bulunduğu 3. Hassa Alayı'nı Batı orduları usulünde tanzim edip padişahın takdirini kazandı. 4. Hassa Alayı'nı oluşturma işi de kendisine havale edilerek bu iki alaydan meydana gelen 2. Hassa mirivâliğine getirildi (Haziran 1832). Aynı yıl Mısır meselesi yüzünden İngiltere'nin yardımını sağlamak için Londra'ya elçi tayin edildi. Görevi, padişahın İngiltere kralına yazdığı mektubu götürmek ve donanmanın takviyesi için on beş gemi istemek, bu gerçekleştirilmezse top ve personel temin etmektir. Ayrıca Avrupa basınının ve kamuoyunun Mısır meselesinde Osmanlı Devleti'nin lehine çevrilmesi işi de kendisine verildi. Nâmık Paşa, Viyana ve Paris'te görüşmelerde bulunduktan sonra Londra'ya ulaştı. Ancak Mısır, Yunan ve Cezayir meseleleri konusundaki girişimlerinden istenilen neticeyi alamadı. Bir miktar silâh temin edilebildi. Mısır kuvvetlerinin Kütahya'ya kadar ilerlemesi karşısında İstanbul'a gelecek Rus kuvvetleriyle ilgili görüşmelerde bulunmak üzere Londra'dan Peters-

burg'a gitti. Çar Nikola'dan teminat aldı ve bunları II. Mahmud'a anlatarak padişahın tereddütlerini giderdi.

İstanbul'a dönünce mirivâlik görevini sürdürdü. 1834'te açılan Harbiye Mektebi'nin tanzim ve idaresinde Hassa Ordusu Müşiri Ahmed Fevzi Paşa ile birlikte görev aldı. Ayrıca devletin çeşitli kurumlarının yapılanmasında çalıştı. Bu sırada Mısır meselesi ve Ruslar'la ilişkiler yüzünden Paris'te olduğu gibi Londra'ya da ehliyetli bir elçi tayini gündeme geldiğinde yine Nâmık Paşa tercih edildi (18 Ağustos 1834). Bir buçuk yıl kadar süren elçilik hizmetinin ardından eski memuriyetine döndükten bir süre sonra ferik rütbesiyle bahriyeye nakledildi. Kaptanıderya Tâhir Paşa'nın yokluğunda kendisine vekâlet etti. 1836'da Tâhir Paşa ile birlikte Trablusgarp'a giderek vilâyetteki isyan ve kargaşaya son vermek için düzenlenen askerî harekâta katıldı. Dönüşünde bahriye ferikliği rütbesi Mansûre redifi ferikliğine çevrilerek Aydın vilâyeti vali vekilliğine tayin edildi (1837). Ardından yeni kurulan karantina meclisi üyeliğine getirildi (1838). İngilizler'le görüşülmekte olan ticaret antlaşması ile bazı sektörlerdeki tekelin yabancı tüccar lehine kaldırılmaması için çok direndiyse de başarılı olamadı. Kısa sürelerle diğer bazı vazifelerde bulunduktan sonra vezir rütbesiyle Arabistan ordusu müşirliğine gönderildi (4 Aralık 1843). Bu görevi sırasında Dürzî-Mârûnî mücadelesi yüzünden bölgede sarsıntı geçiren devlet otoritesini tekrar sağladı. Başta Aneze aşireti olmak üzere bölgedeki konar göçer kabilelerin iskân edilmesinde ve itaat altına alınmasında önemli hizmetleri oldu.

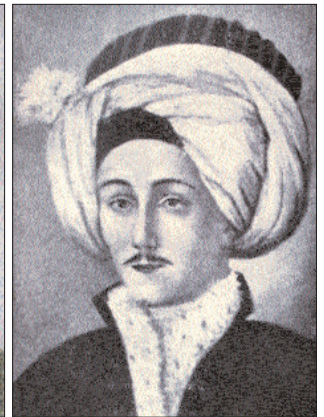
2 Temmuz 1849'da Irak ve Hicaz ordusu müşirliğine tayin edildi; bu görevine ilâve olarak Bağdat valiliği de kendisine verildi (12 Kasım 1851). Bu görevdeyken Süleymaniye sancağındaki Hindiyeh ahalisinin isyanını ve İranlı hacılara yönelik saldırıları

nı önledi. Yapılan askerî harekâtlarda bizzat bulundu ve bir ara koleraya yakalandı. Bu arada Benî Müntefik aşireti şeyhi Mansûr es-Sa'dûn'un isyanı üzerine onu bertaraf etmek için Şeyh Sâlih'i tayin etmesi merkezde hoş karşılanmadı. Bu yüzden görevi Karadeniz ve Akdeniz muhafızlıklarının da ilâvesiyle Tophane müşirliği olarak değiştirildi (16 Ağustos 1852), ardından Ticaret nâzırlığına getirildi (9 Mayıs 1853). Bu görevi Kırım savaşına denk geldiğinden çekilen malî sıkıntıyı gidermek için borç para bulmak amacıyla Paris'e ve Londra'ya gittiyse de sonuç alamadı. Bu görevinden ayrıldıktan sonra bir süre mâzul kaldı. Ardından sırasıyla Hudâvendigâr, Kastamonu, Habeş ve Cidde valiliklerinde bulundu. 1860 ortalarında Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî başkanlığına getirildi. Arkasından da seraskerliğe tayin edildi (30 Haziran 1861). Yaklaşık üç ay sonra da Musul ve Basra dahil olmak üzere yeniden Bağdat valiliğine getirildi. Burada asayiş meseleleriyle uğraşması yanında Basra Tersanesi'nin genişletilmesi, köprüler, yollar, askerî kırsallar, mektepler, hükümet binaları inşa edilmesi ve arazilerin ekilmesi için özel gayret gösterdi.

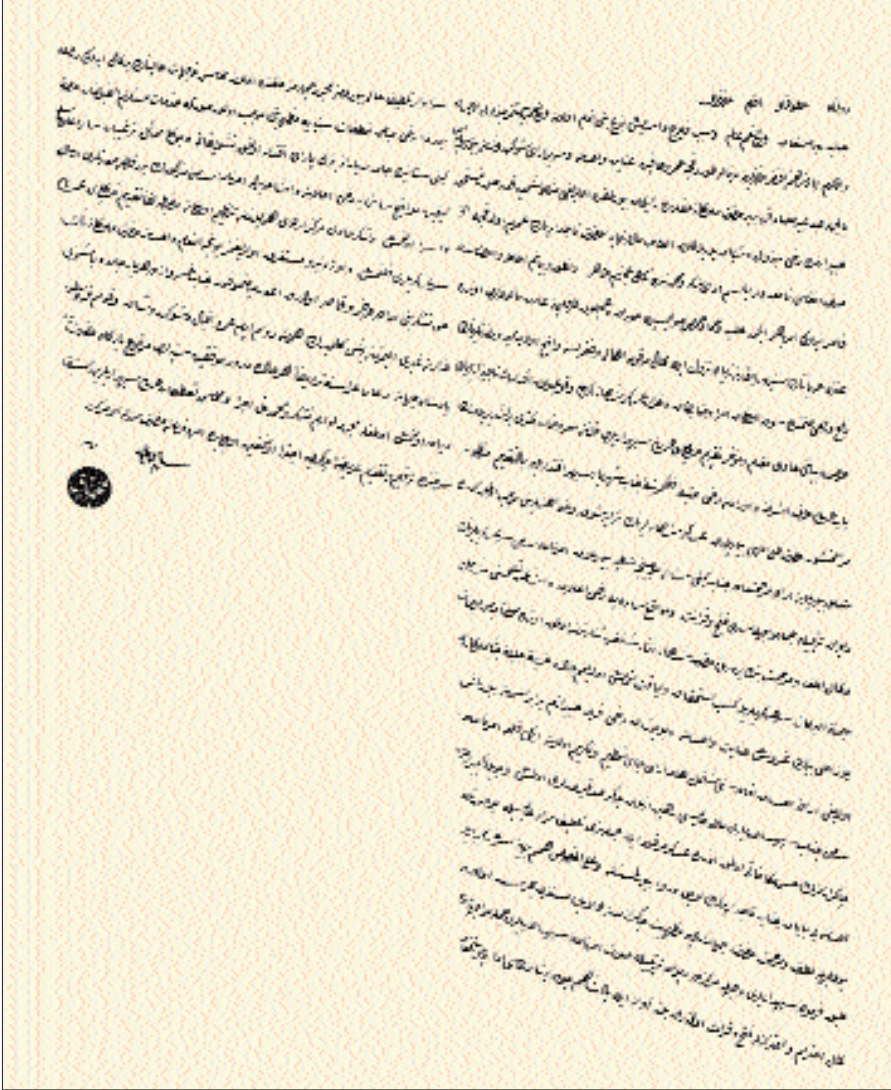
Bağdat valiliğinden ikinci defa ayrıldıktan sonra serasker (1868, 1875), Şûrâ-yı Devlet reisi (1871, 1876) ve Bahriye nâzırı (1872, 1875) oldu. Şûrâ-yı Devlet riyâsetinde fazla kalmayan Nâmık Paşa, Meclis-i Vükelâ'ya tayin edildi. Kânûn-ı Esâsî'nin hazırlanmasıyla ilgili çalışmalara katıldı. Onun düşüncesi İngiliz Parlamentosu gibi bir yapılanmanın sağlanması olup sadece müslümanlardan oluşacak bir meclise taraftardı. Bu görüşlerini kabul ettiremediyse de sonraki yıllarda II. Abdülhamid üzerinde önemli ölçüde etkisi olduğu ve çeşitli konularda kendisinin önde gelen danışmanları arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. II. Abdülhamid döneminde önce Meclis-i A'yân üyeliğine (1877), ardından

Nâmık Paşa
ve gençlik resmi

NÂMİK PAŞA

Nâmîk Paşa'nın Aneze aşiretinin isyanını bastırmadaki hizmetinden dolayı verilen mükâfata teşekkür için seraskerliğe yazdığı yazı (BA, İrade-Dahiliye, nr. 8040, leaf. 2)

dan Hazine-i Hâssa nâzirliğine (1878) getirildi. Bu sırada Rusya ile yapılan görüşmelerde Osmanlı heyetinde ikinci delege olarak bulundu. Kıbrıs'ın İngilizler'e devredilmesine karşı çıkan devlet adamları arasında yer aldı. 1878'de Tophane müşirliği, çok geçmeden Umûr-ı Nâfia Komisyonu reisliği görevlerinde bulunduktan sonra bu komisyonun lağvedilmesi üzerine (1888) memuriyet hayatından çekildi ve ömrünün son beş yılını sakin bir hayat yaşayarak geçirdi. 14 Eylül 1892'de vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Şabâniyye tarikatından Kuşadalı İbrâhim Efendi müntesibiydi. Emlâk ve akar sahibi olup elinin sıklığı ile tanınmıştır. Beş padişah döneminde görev yapan Nâ-

mîk Paşa ikinci planda kalmakla beraber çeşitli alanlarda başarılı hizmetler ifa etmiş, vezâretteki kıdemi dolayısıyla şeyhül-vezirâ unvanıyla anılmıştır. Dört evlilik yapmış, toplam on üç evlât sahibi olmuştur. II. Abdülhamid devri feriklerinden İbrâhim Paşa onun büyük oğludur. 1834'te takdim ettiği sefâretnamesi Londra ve Paris hakkındadır ve özellikle İngiltere'nin gelişmiş durumunu gözler önüne serer. Eser Londra'nın çeşitli görüntülerini sergileyen sulu boya resimlerle süslenmiştir (İÜ Ktp., TY, nr. 5985).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, HH, nr. 12808, 23339, 23341, 37560-L, 46440-Ç, 46612-H, 46612-İ, 46662-Ğ; BA, MD, nr. 258, s. 99, 181; nr. 260, s. 93; BA, İrade-Meclis-i Vâlâ, nr. 4938; BA, İrade-Dahiliye, nr.

917, 8040, 14790, 15714, 15755; BA, BEO, Amedî Kalemi, nr. 33/8; Cevdet, *Ma'rûzât*, s. 199, 222, 230-231; a.mlf., *Târih*, s. 191-194; a.mlf., *Tezâkir*, II, 51, 139, 151, 153; IV, 154, 188-190; *Mir'ât-ı Hakikat* (Miroğlu), tür.yer.; Lutfî, *Târih*, I-XV, tür.yer.; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî* (haz. Nuri Akbayar, s.nşr. Seyit Ali Kahraman), İstanbul 1996, s. 1227; Ali Fuat Türkogeldi, *Mesâil-i Mühimme-i Siyâsiyye* (nşr. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1957, II, tür.yer.; Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri* (nşr. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1968, s. 210-214; Danişmend, *Kronoloji*², IV, 192, 280, 309; Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, ts. (Doğu-Batı Yayınları), s. 305-306; İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul 1983, s. 76; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1983, V, 160; VII, 3, 184, 210; VIII, 42, 221, 258, 358; a.mlf., "Mehmed Namık Paşa'nın Hal Tercümesi", *TV*, II/9 (1942), s. 220-227; Reşat Kaynar, *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*, Ankara 1985, s. 64, 66, 76; Ahmet Nuri Sinaplı, *Şeyhülvezira, Serasker Mehmed Namık Paşa*, İstanbul 1987; C. V. Findley, *Osmanlı Devleti'nde Bürokratik Reform: Bâbîlî 1789-1922* (trc. Latif Boyacı – İzzet Akyol), İstanbul 1994, s. 115, 116; Şinasi Altundağ, "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyamı Esnasında Namık Paşa'nın Yardım Talep Etmek Üzere 1832 Senesinde Memuriyet-i Mahsusa ile Londra'ya Gönderilmesi", *TTK Belleten*, VI/23-24 (1942), s. 229-251; a.mlf., "Namık Paşa'nın Londra Elçiliği", *TV*, II/12 (1943), s. 441-451; III/14 (1944), s. 127-136; III/15 (1949), s. 200-205; III/16 (1955), s. 16-18; Şehabeddin Akalın, "Mehmed Namık Paşa", *TD*, IV/7 (1953), s. 127-145.

ABDULLAH SAYDAM

NÂMÎ

(النামী)

Eb'ül-Abbâs Ahmed b. Muhammed
el-Missîsî ed-Dârimî en-Nâmî
(ö. 399/1008)

Hamdânî Hükümdarı
Seyfüddevle'nin saray şairlerinden.

Tahminen 309 (921) yılında Tarsus yakınlarındaki Massîsa'da (Adana-Ceyhan arasındaki Misis, Yakapınar) doğdu. Çocukluk ve gençlik yılları burada geçti. Soyu Temim kabilesinin kolu olan Dârim b. Mâlik'e dayanır. Kendisine "Nâmî" (yetenen, gelişen, artan) lakabının ne sebeple verildiği bilinmemektedir. Gençliğinde kasaplık yapan ve bu sebeple Serî er-Reffâ gibi rakiplerince hicvedilen Nâmî ilk öğrenimini Massîsa'da gördükten sonra tahsilini ilerletmek için Irak'a gitti. Ardından Halep'e geçerek Hamdânî Hükümdarı Seyfüddevle'nin saray şairi oldu ve onun için parlak methiyeler yazdı. Mütenebbî'nin gelişine kadar makamını koruyan Nâmî onun baş şair olmasıyla hasımları safında yer aldı, bu sebeple Mütenebbî'nin şiirlerinde yaptığı hatalara ve intihallere dair ilk eser yazanlardan biridir. Mütenebbî'nin 346